

ምዕራፍ ስንድ

ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት

የምዕራፉ ዓላማዎች፡ ይህንን ምዕራፍ ተምረህ/ተምረሽ ስታጠናቅቅ/ስታጠናቅቁ፤

- የዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታን ምንነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- የዜጎችን ሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች ትረዳለህ/ትረጃለሽ።
- የዴሞክራሲ ተቋማትን አስፈላጊነት ትገነዘባለህ/ትገነዘቢያለሽ።
- ልዩነቶችን አቻቸው በሰላም አብሮ የመኖር ጠቀሜታን ትረዳለህ/ ትረጃለሽ።
- የፌደራልና የክልል መንግሥታትን አንድነትና ልዩነት ታውቃለህ/ታውቂያለሽ።

1.1 የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ፤

1.1.1. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ምንነት፤

ሥዕል 1.1 የሠነድ ሠነድ ምግባር ክብብ አባላት በሥልጠናው ላይ በንቃት ሲሳተፉ

- ✓ ከዚህ በላይ ያለውን ሥዕል መሠረት በማድረግ የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ማለት ምን ማለት እንደሆነ ግለጹ።

የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ሲባል ዴሞክራሲ እንዲሰፍን እና እንዲዳብር የሚረዱ ተግባሮች መኖራቸውን የሚያሳይ ነው። የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በዋናነት ዴሞክራሲያዊ ዜጋን የመቅረጽ እና የዴሞክራሲ ባህልን የማዳበር ወሳኝ

ተግባሮች የማከናወን ሂደትን ያካትታል። ዴሞክራሲያዊ ዜጋ መቅረጽ የሚከተሉት መገለጫዎች ያሉት ዜጋ ማፍራት ማለት ነው፤

- ሀ. የዜጎችን ዴሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች ጠንቅቆ የሚያውቅ፤ የሚያከብርና የሚያስከብር፤ ግዴታዎቹን በሚገባ የሚያውቅና በተገቢው መንገድ የሚወጣ፤
- ለ. ልዩነቶች የዴሞክራሲ ሥርዓትን ለመገንባት ጠቃሚ መሆናቸውን አምኖ የተቀበለ፤
- ሐ. የዴሞክራሲ መሠረታዊ ዓላማና የሚያስገኘው ጥቅም በዘር፤ በሃይማኖት፤ በቋንቋ፤ በአመለካከት ወዘተ ልዩነት ያላቸው ሕዝቦች ልዩነታቸው እንደተጠበቀ ሆኖ በጋራ ዓላማ ዙሪያ ተቻችለው በሰላምና በፍቅር መኖርን ማስቻል መሆኑን ጠንቅቆ የሚያውቅ፤
- መ. በህግ የበላይነት የሚያምን፤
- ሠ. የሥራ ተነሳሽነትና የሀገር ፍቅር ያለው።

የዴሞክራሲ ባህልን ማዳበር በርካታ መገለጫዎች አሉት። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

1. ሰዎች በአመለካከትም ሆነ በፍላጎት ልዩነቶች እንዳሏቸው በሚገባ በማወቅ የሌሎችን ሃሳብና አመለካከት ማክበር ወይም በትዕግሥት መቀበል፤
2. አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ፤ በውይይትና በመተማመን መፍታት፤
3. በውይይት ሊፈቱ የማይችሉ ግጭቶች ሲያጋጥሙ ለዳኝነት ማቅረብና የበዙሃኑን ውሳኔ በፀጋ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ።

መሰረተኛ 1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ማለት ምን ማለት እንደሆነ አራት ምሳሌዎችን በማቅረብ አስረዱ።
2. ዴሞክራሲያዊ ዜጋን ለመፍጠር የሚቻለው እንዴት ነው? ተወያይዩ።
3. የዴሞክራሲ ባህልን ለማዳበር የሚቻለው እንዴት ነው? ተወያይዩ።

የዲሞክራሲ ሥርዓት የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች እና የሕዝቦች የእኩልነት መብት የሚከበርበት ሥርዓት ነው። ሕዝቡ በመረጣቸው መሪዎች የሚመራበት፣ በመረጣቸው መሪዎች ላይ እምነት ባጣ ጊዜ በሰላማዊ መንገድ የሚያወርድበት፣ ሌሎችን የሚመርጥበት እና የሚተካበት ነው። በመሆኑም የዲሞክራሲ ሥርዓት የሥልጣን ባለቤት ሕዝቡ ራሱ መሆኑ የሚረጋገጥበት ነው።

የቡድን ሥራ፡
የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታን በተመለከተ በሀገራችን እየተከናወኑ ያሉ ተግባራትን ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ ከሁለት ገፅ ባልበለጠ ዕሉፍ አቅርቡ።

1.1.2 የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች፡

ምዕራ 1.2 የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች

- ✓ ከዚህ በላይ ካለው ሥዕል ምን ተገነዝባችሁ?
- ✓ የዲሞክራሲ ሥርዓትን ለመገንባት እንደ መሠረት ወይም እንደ ማዕዘን ድንጋይ ሆነው የሚያገለግሉ ዋና ዋና ነገሮች ምን ምን እንደሆኑ ዘርዝሩ።

የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች በርካታ ሲሆኑ ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ለሕግ የበላይነት መገዛት፡
ለሕግ የበላይነት የመገዛት መርህ ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ዋናው መሠረት ነው። ይህን ለማለት የሚያስችሉ በርካታ ምክንያቶች ሲኖሩ ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡ መርሁ ሥልጣን በዲሞክራሲያዊ መንገድ ብቻ እንዲያዝ ዋስትና ስለሚሰጥ ነው። ለሕግ የበላይነት የመገዛት አስተሳሰብ ተግባራዊ ሲሆን

ሥልጣን በነፃ የፖለቲካ ውድድር፣ ያለምንም ጫናና ማጭበርበር በሕዝብ ፍላጎትና ነፃ ምርጫ መሠረት መያዝ ይቻላል።

ሌላው ምክንያት መርሁ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ ነው።

ለ. የሕዝቦች በመፈቃቀድ መኖርና የዜጎች መብቶች መጠበቅ፡

የሕዝቦች መፈቃቀድ በሌለበት የዲሞክራሲ ሥርዓት ሊገነባ አይችልም። ምክንያቱም የሕዝቦች መፈቃቀድ ሲኖር ብቻ ነው በዘር፣ በሃይማኖት፣ በቋንቋ፣ በአመለካከት እና በመሳሰሉት ልዩነት ያላቸው ሕዝቦች ልዩነቶቻቸውን አቻችለው በሰላምና በፍቅር መኖር የሚችሉት።

ልዩነቶችን ለመፍታትም ሆነ በልዩነቶች ውስጥ በአንድነት ተቻችሎ ለመኖር ተቀራርቦ መነጋገር፣ መወያየት፣ ሃሳብን በነፃ መግለፅ ያስፈልጋል። ለዚህ ደግሞ የግድ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ይኖርባቸዋል። የእነዚህ መብቶች መከበር ልዩነቶችን ለመፍታት ወይም ለመቻቻል ወሳኝ ሚና ይጫወታል።

ሐ. የእኩልነት መብቶች መከበር፡

የተለያዩ ብሔሮችና ብሔረሰቦች በአንድ ላይ በሚኖሩባቸው ሀገራት የእኩልነት መብት መከበር መፈቃቀድ እንዲኖርና ሰላምና ፍቅር እንዲሰፍን ይጠቅማል። የእኩልነት መብት መከበር ልዩነቶችን ለመፍታትም ሆነ በልዩነቶች ውስጥ በአንድነት ተቻችሎ ለመኖር ይረዳል።

መ. የመምረጥና የመመረጥ መብት መከበር፡

የዚህ መብት መከበር ሕዝቡ ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በሚከተሉት ወሳኝ ተግባራት ውስጥ በንቃት እንዲሳተፍና የሥልጣን ባለቤት እንዲሆን ያስችለዋል።

ሀ. ማንኛውም ዕድሜው ለመምረጥና ለመመረጥ የደረሰ ጤነኛ ዜጋ በፆታ፣ በብሔረሰብ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት ወዘተ ምክንያት ልዩነት ሳይደረግበት በነፃነት እንዲሳተፍ፡

ለ. ህዝብ እራሱ በመረጣቸው እንደራሴዎች እንዲተዳደር፡

ሐ. በፖለቲካ ሥርዓቱ ውስጥ በራሱ ወይም እንደራሴዎቹ አማካኝነት እንዲሳተፍ፣ ያስችለዋል ።

ሕዝቡ ያለምንም ልዩነት ለመምረጥም ሆነ ለመመረጥ፣ የቀረቡትን አማራጮች አመዛዝኖ መወሰን ከሌሎች ወገኖች ጋር መወያየትና መከራከር

የሥነህጋዊ ሥነምግባር ትምህርት የተማሪ መጽሐፍ - 8ኛ ክፍል

ከቻለ የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታው እየጎለበተ መሄዱን የሚያመለክት ነው። ምክንያቱም እነዚህ ተግባሮች የዲሞክራሲ ባህል መገለጫዎች በመሆናቸው ነው።

ሠ. በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር፤

በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር የዲሞክራሲ ሥርዓት መሠረት የሆነበት ምክንያት ሕዝቡ የራሱን ጉዳይ በመወሰን ረገድ አስተርጓሚ ሳያስፈልገው ራሱ ማከናወን እንዲችል ስለሚያደርገው ነው። ሕዝቡ በቋንቋው ከተጠቀመ ባህልና ታሪኩ ከተከበረለት ከሌሎች ጋር በውዴታ ተግባብቶ፣ ተፈቃቅዶና ተከባብሮ በጋራ ለመኖር ይችላል። ይህም ዲሞክራሲያዊ ሀገራዊ አንድነት ለመፍጠር ያስችላል። በራስ ቋንቋ የመጠቀም መብት መከበር ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ወሳኝ የሆነውን ሌላ መሠረት የዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎን ለመፍጠርም ትልቅ አስተዋፅኦ ያበረክታል።

ረ. የዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎ ማድረግ፤

ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ከዜጎች ንቁና ጠንካራ ተሳትፎ ውጭ በጥቂቶች ጥረት ብቻ ሊገነባ አይችልም። የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታው እንዲፋጠን ከተፈለገ መላው ኅብረተሰብ በዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ እንቅስቃሴው ውስጥ በሥፋትና በንቃት መሳተፍ አለበት። ለዚህም በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ውስጥ በቀጥታ ተሳታፊ መሆንና ከታሳትፎው የበለጠ መማር፣ ጉድለቶችን እያስተካከሉና ጠንካራ ጎኖችን እያጎለበቱ መሄድ የዲሞክራሲ ሥርዓቱን የበለጠ እያጎለበተው ይሄዳል።

ሰ. የመደራጀት፣ የመሰብሰብ፣ የመናገርና የመፃፍ መብቶች መከበር፤

የእነዚህ መብቶች መከበር ጠንካራ ፓርቲዎች እንዲፈጠሩና በንቃት መንቀሳቀስ እንዲችሉ ምቹ

ሁኔታን ይፈጥራል። የተለያዩ ጠንካራ ፓርቲዎች ከኖሩና በንቃት መንቀሳቀስ ከቻሉ ሕዝቡ የተለያዩ አማራጮች እንዲቀርብለት አድል ያገኛል። የእውነተኛ ዲሞክራሲ ገፅታ ብዙሃን ፓርቲዎች የሚሳተፉበት ሥርዓት መሆኑ ነው። ፓርቲዎች የሕብረተሰቡን ልዩ ልዩ ክፍሎች አመለካከቶችና ፍላጎቶችን መሠረት በማድረግ የሚቋቋሙ የፖለቲካ ድርጅቶች ናቸው። እነሱም ተመሳሳይ አመለካከትና ፍላጎት ያላቸውን ዜጎች በአባልነት ይይዛሉ። ፕሮግራማቸውን ቀርፀው በመረጡ የሚያከናውናቸውን ተግባራት ለሕብረተሰቡ ያሳውቃሉ። በዚህም ለሕዝቡ የተሻለ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ፣ የማህበራዊ ወዘተ አማራጮች እንዲቀርቡ ያደርጋሉ። ይህም የዲሞክራሲ ሥርዓቱ የበለጠ እንዲጎለበት ያደርጋል።

መሰጠጃ 2

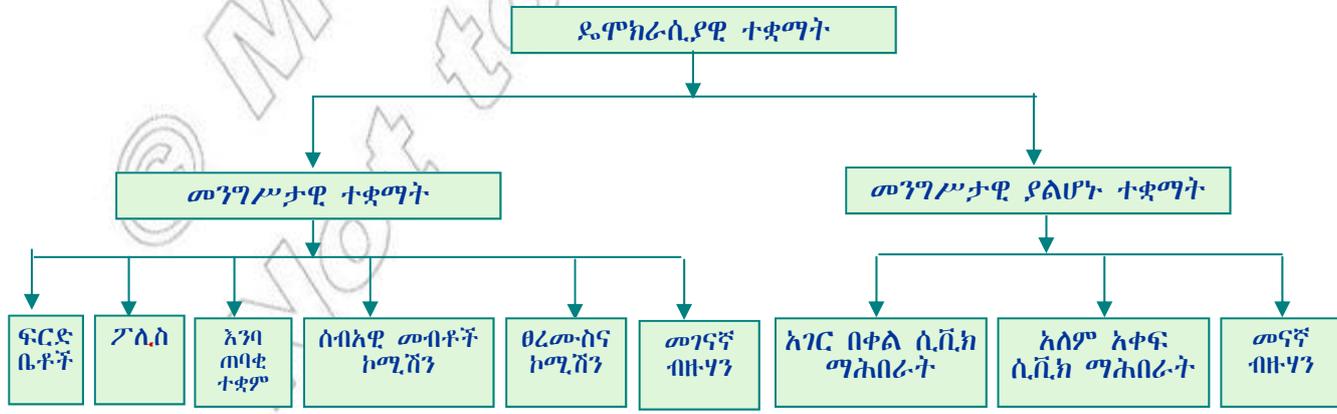
የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. የዜጎች መብቶች መጠበቅና የሕዝቦች መፈቃቀድ ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ናቸው የሚባልበት ምክንያት ምንድን ነው? በምሳሌ አስረዱ።
2. የመሰብሰብ የመናገርና የመፃፍ መብቶች የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ናቸው የሚባልበት ምክንያት ምንድን ነው? ተወያዩበት።

የቡድን ሥራ፤

ከላይ በተማራችሁት ርዕስ ሥር የተዘረዘሩት የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች በሀገራችን በምን ሁኔታ ላይ እንደሚገኙ ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ ገምግሙና አቅርቡ።

1.2 የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ሰማሰፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማትና አስፈላጊነታቸው፤

ሥዕል 1.3 ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ሰማሰፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት

✓ ከዚህ በላይ የቀረበውን ሥዕል መሠረት በማድረግ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ምን ጠቀሜታ እንዳላቸው ግለፅ።

ለሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ጥበቃ ማድረግ ያስፈልገዋቸው በርካታ ዓላማዎች አሉ። ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡

- ሀ. ሕገመንግሥቱ እውቅና የሰጣቸው መብቶች በአተረጓጎም ሒደትም ሆነ በሌሎች የተለያዩ መንገዶች ሳይሸራረፉ በአግባቡ ተፈጻሚ እንዲሆኑ ለማድረግ፤
- ለ. መብቶች በየትኛውም ቦታ በሚገኝ ማህበረሰብ ልማዳዊ አሠራር አንዳይጣሱ ማናቸውም ልማዳዊ አሠራሮች ከሕገመንግሥቱ ድንጋጌዎች ጋር የሚቃረኑ ከሆኑ ተፈጻሚነት እንዳይኖራቸው ለማድረግ ነው።

እነዚህን ዓላማዎች ከግብ ለማድረስ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት መኖር አስፈላጊ ነው። የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ ተቋማትን መንግሥታዊ እና መንግሥታዊ ያልሆኑ በማለት ከፍሎ ማየት ይቻላል። መንግሥታዊ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ፍርድ ቤቶች፣ ፖሊስ ጣቢያ፣ እምባ ጠባቂ ተቋም፣ የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፣ የሥነምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን፣ እና በመንግሥት ይዘታ ሥር የሚገኙ መገናኛ ብዙኃኖችን ያካትታሉ። በሀገራችን ውስጥ የሚሠሩ መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ዓለም ዓቀፍ የሲቪክ ማሕበራት፣ ሀገር በቀል ሲቪክ ማህበራትና በግል ይዘታ ሥር ያሉ መገናኛ ብዙኃኖችን ያጠቃልላሉ። በአጠቃላይ ጠንካራ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት የሕዝቡ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተከብረው ሕዝቡም የእነዚህ መብቶች ዋና ተጠቃሚ መሆን የሚችልበትን ሁኔታ ለመፍጠር ስለሚያስችሉ በጣም አስፈላጊ ናቸው።

ፍርድ ቤቶች፡- ፍርድ ቤቶች ከሌላው ከማንኛውም የመብቶች አስከፊ ተቋማት በግንባር ቀደምትነት የሕግ የበላይነትን ሊያስከብሩ የሚችሉ ተቋማት ናቸው። ፍርድ ቤቶች በተከራካሪ ወገኖች መካከል የሚነሱትን ክርክሮች ተመልክተው፣ ሕግን መሠረት በማድረግ ከማንኛውም አድልዎ ወይም ጥላቻ ውጭ ሚዛናዊ ዳኝነት እንዲሰጡ በሕገመንግሥት የሚቋቋሙ ናቸው። የዳኝነት መሠረቱ ሁሉም ሰዎች በሕግ ፊት እኩል ናቸው የሚለው ሐረግ ነው። በፍርድ ቤቶች አሠራር በዘር በቀለም፣ በጾታ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት፣ በፖለቲካ እና በመሳሰሉት ልዩነት አይደረግም።

ፖሊስ፡- ፖሊስ በሕገመንግሥቱ የተረጋገጡትን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ሳይሸራረፉ በማክበርና በሌሎችም እንዲከበሩ በማድረግ የሕዝብን ሰላምና ደህንነት የሚያረጋግጥ ተቋም ነው። የፖሊስ ዋና ዓላማ የሀገሪቱን ሕገመንግሥትና ሌሎች ሕጎችን በማክበርና የሕዝቡን ተሳትፎ መሠረት አድርጎ ወንጀልን በመከላከል የሕዝብን ሰላማዊ ኑሮና ፀጥታ ማስጠበቅ ነው።

የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፡- የሰብዓዊ መብቶች እንዳይጣሱ ከመከላከል በተጨማሪ የሰብዓዊ መብታችን ተደፍሯል ብለው አቤቱታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን ቅሬታ ተቀብሎ ከመረመረ በኋላ ውሳኔ የሚሰጥ መብት አስከፊ ተቋም ነው። በመንግሥት የሚወጡ ሕጎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ከዜጎች ሰብዓዊ መብቶች ጋር የማይቃረኑ መሆናቸውን ያረጋግጣል። በፍ/ቤት በመታየት ላይ ካሉ ጉዳዮች በስተቀር የሰብዓዊ መብት መጣስን በተመለከተ አቤቱታዎችን ያለምንም ክፍያ ይመረምራል።

የእምባ ጠባቂ ተቋም፡- የእምባ ጠባቂ ተቋም በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች በደል ደርሶብናል በማለት ቅሬታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን አቤቱታ እየመረመረ ውሳኔዎችን የሚሰጥ መብት አስከፊ ተቋም ነው። ይህ ተቋም ባለሥልጣኖችና ሠራተኞች ተግባራቸውን በሕገ መሠረት ማከናወናቸውን ወይም ሥልጣናቸው ከሚፈቅድላቸው በላይ አልፈው መሥራታቸውን የሚከታተል ተቋም ነው። የተቋሙ ዋና ዓላማ በሕግ የተደነገጉ የዜጎች መብቶች እና ጥቅሞች በአስፈጻሚው አካላት መከበራቸውን በማረጋገጥ የሕግ የበላይነትን መሠረት ያደረገ ጥራት፣ ቅልጥፍና ግልፅነት ያለው መልካም የመንግሥት አስተዳደር እንዲሰፍን ማድረግ ነው።

የፌደራል የሥነ ምግባርና የፀረ-ሙስና ኮሚሽን፡ በመልካም ሥነ ምግባር የታነፀ፣ ሙስናን የሚፀየፍ እና በንቃት የሚዋጋ ኅብረተሰብ ለመፍጠር የሚንቀሳቀስ ተቋም ነው። ተቋሙ የሥነምግባርና የፀረ-ሙስና ትምህርቶችን የማስፋፋት፣ የሙስና ወንጀልን እና ብልሹ አሠራርን የመከላከል፣ የማጋለጥ፣ የመመርመርና እና የመክሰስ የመሳሰሉትን ተግባራት ያከናውናል።

ሲቪክ ማኅበራት፡- ከመንግሥት አደረጃጀት ውጭ ያሉ ንቁና ኃላፊነት የሚሰጣቸው ዜጎች በራስ ተነሳሽነትና በፈቃደኝነት የሚያቋቁሟቸው ሀገር በቀልና ዓለም አቀፍ ተቋማት ናቸው። የበጎ አድራጎት ድርጅቶች፣ ማኅበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ባህሕላዊ ድርጅቶች፣ ወዘተ በሲቪክ ማህበራት እንደ አብነት የሚጠቀሱ ናቸው። ሲቪክ

ማህበራት ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና የሕዝብ ተሳታፊነትን በማጎልበት ኅብረተሰቡ የራሱን ችግር በራሱ መፍታት የሚያስችለው ሁለንተናዊ አቅም እንዲኖረው ከመርዳታቸው ባሻገር ኅብረተሰቡ በመንግሥት አሠራር ላይ ቁጥጥር እንዲያደርግ አቅሙን ይገነብላታል።

መገኛኛ ብዙኃን፡- በጥቅሉ ነፃና ሚዛናዊ ሆነው ያለውን ተጨባጭ እውነታ ለሕዝብ ማሳወቅና ማስተማር እንዲሁም በማንኛውም የሀገር ጉዳይ ላይ ሕዝቡ በእውቀት ላይ የተመሠረተ ውሳኔ ለመስጠት እንዲችሉ ተክክለኛና ወቅታዊ መረጃ የሚያቀርቡ ተቋማት ናቸው። ከዚህም ባሻገር መገናኛ ብዙኃን በኅብረተሰቡ ውስጥ ባሉት በመንግሥትና በሌሎችም ድርጅቶች አሠራር ላይ እንደ እንባ ጠባቂ ሆነው ሕዝብን ለማገልገል የሚሠሩ ተቋማት ናቸው።

የራዲዮና የቴሌቪዥን ሥርጭቶች የጋዜጣ እና የመጽሔት ሕትመቶች እየተስፋፉ ሲሄዱ የዜጎች መብቶች እንዲከበሩ ለማድረግ የሚጫወቱት ሚና ከፍተኛ እየሆነ ይሄዳል።

በአጠቃላይ የመብቶች ጥሰት በማወቅም ሆነ ባለ ማወቅ በተለያዩ ወገኖች ሊፈፀም ይችላል። የመንግሥት ባለሥልጣናት ሥልጣናቸውን መከታ በማድረግ የዜጎችን መብቶች ሊጥሱ ይችላሉ። ግለሰብ ዜጎችም በግጭት ወይም በሌላ ምክንያት የሌሎች ግለሰብ ዜጎች መብቶችን ሊጥሱ ይችላሉ። ኅብረተሰቡም በኋላቀር ልማዳዊ አሠራር መብትን ሊጥስ ይችላል።

ዜጎችም ከእውቀት ማነስ የተነሳ ለመብቶቻቸው መደፈር ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ። መብቴ ተነክቷል፣ መብቴ ተጥሷል ብሎ የመጠየቅ አቋም ከዕውቀትና ከግንዛቤ የሚገኝ በመሆኑ ይህ ዕውቀት ከሌለ መብቶች መጣሳቸውን መገንዘብ አይቻልም።

ስለዚህ ይህን ሁሉ ችግር ለማቃለልና የዜጎች መብቶች በሚገባ የሚከበሩበትን የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ለማፋጠን የሰብዓዊና የዲሞክራሲ ፊደሎች መብቶችን ለማስጠበቅ የሚያስችሉ ተቋማት ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

መሰረተኛ 3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

- ?** 1. ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ጥበቃ የሚደረግላቸው ስምንድነው? ተወያዩበት?
- 2. በሕዝባዊ ጥያቄ ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር የሚሠሩ ተቋማት ካሉ፣ ዝርዝራቸውንና ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ

መብቶችን ለማስከበር እያንዳንዳቸው የሚያከናውኗቸውን ተግባራት በፅሁፍ አቅርቡ፡፡

በቡድን በቡድን ሆናችሁ ቀጥሎ የቀረበውን ተግባር ሥሩ፡፡

ከላይ በተማራችሁት ርዕስ ሥር የተዘረዘሩትን ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ለማስፈን የሚያስችሉ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ውስጥ ለቡድናችሁ በዕጣ የደረሳችሁ ተቋም በሀገራችን በኢትዮጵያ በምን ዓይነት ሁኔታ ላይ እንደ ሚገኝ (ተቋሙ በሕዝባዊ ጥያቄ ካለ ወደ ተቋሙ በመሄድ፣ ከሌለ ደግሞ ከተለያዩ ምንጮች መረጃ በመሰብሰብ) ገምግሙና አቅርቡ፡፡

1.3 ልዩነቶች (አስመግባባቶች) በሰላም የሚፈቱባቸው መንገዶች፤

ምዕል 1.4 የጓደኛዎቹ ውይይት

- ✓ ከላይ ያለውን ሥዕል በማየት ተማሪዎቹ ምን እያደረጉ እንደሆነ ገምቱ፡፡
- ✓ ከጓደኛችሁ ጋር በሃሳብ ብትለያዩ ወይም አለ መግባባት ቢፈጠር ልዩነቱን ወይም አለመግባባቱን በሰላም ለመፍታት ምን ታደርጋላችሁ?

ሦሥቱ ጓደኛዎች

የ8ኛ «ለ» ክፍል ተማሪ የሆኑት ሐዋ፣ አስማ ረቸ እና አልማዝ ከክፍል ጓደኝነት ያለፈ ይቀራረባሉ። የሚኖሩትም አንድ ሠፈር ነው። ቅዳሜ እና እሁድ አንድ ላይ የሚያጠኑበት ፕሮግራም ለማውጣት ተስማሙ። ፕሮግራሙን ለማዘጋጀት እርሳስና ወረቀት ይዘው ቁጭ አሉና መነጋገር ጀመሩ። ሆኖም የሶስቱም ፍላጎት የተለያየ በመሆኑ ሶስቱም የሚስማሙበት ፕሮግራም ማዘጋጀት አቃታቸው፡፡

መጀመሪያ ምን እናጥና? የሚለውን ለማስፈር አብርክት ሂሳብ ስትል፣ ኩላሊ እንግሊዝኛ ትላለች፣ አስማረች ደግሞ የለም ሳይንስ ነው መሆን ያለበት ትላለች። በዚህ ዓይነት ለቅዳሜ እና እሁድ የሚሆን የጥናት ፕሮግራም ማዘጋጀት ቀርቶ ወደ ፀብ እንዳይሄዱ ያሰጋል።

መሰጠጃ 4

በምንባቡ መሠረት የሚከተሉትን

- ? ጥያቄዎች ሥሩ።**
1. እናንተ በሦሥቱ ዓደኛዎች ቦታ ብትሆኑ ይህን ልዩነት እንዴት ትፈቱታላችሁ?
 2. ሦሥቱንም ሲያስማማ የሚችል የጥናት ፕሮግራም እንዴት ስታዘጋጁ ትችላላችሁ?

ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ መሠረታዊ ጉዳዮች የሚከተሉት ናቸው።

ሀ. ውይይት፡-

ውይይት ማንኛውም ዓይነት አለመግባባት ወይም ልዩነት ሲፈጠር በጋራ ወደሚያስማማ ውሳኔ ላይ መድረስ በጣም አስፈላጊ ነው። ውይይት ሁለት ወይም ከዚያ በላይ የሆኑ ወገኖች እርስ በርሳቸው ተቀራርበው በመካከላቸው ያለውን ልዩነት፣ አለመግባባት ወይም ግጭት ሊያስነሳ የሚችልን ጉዳይ በሁሉም ወገኖች ተቀባይነት ያለውን መፍትሔ ለመስጠት ጥረት የሚያደርጉበት ሂደት ነው። ውይይት ለአለመግባባቶች መፍትሔ ለማፈላለግና ስምምነት ለመፍጠር ሲባል የሚከናወን ተግባር በመሆኑ ተወያዮቹ የየራሳቸውን አቋም ከመግለፅ ባሻገር የሌላውን ወገን በፅኑና ማዳመጥ ይጠበቅባቸዋል።

ውይይት የታለመለትን ግብ እንዲመታ ማለትም ልዩነትን ወይም አለመግባባትን በሁሉም ወገኖች ተቀባይነት ያለውን መፍትሔ አቅርቦ በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት ደግሞ መቻቻል እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው።

ለ. መደማመጥ፡

መደማመጥ ተወያይ ወገኖች አንዱ የሌላውን ሃሳብ በጥሞና፣ በትዕግሥት፣ በትህትና፣ በቅንነት ማድመጥ፣ መናገር የፈለገውን ተናግሮ ሳይጨርስ ጣልቃ ገብቶ ከማቋረጥ መታቀብና የመሳሰሉትን ያካትታል።

ሐ. መቻቻል፡

መቻቻል ደግሞ ተወያይ ወገኖች ጥሩ የመግባባትና የጓደኝነት መንፈስ በመፍጠር፣ እርስ በርስ በመከባበር፣ ግትርነትን፣ ኃይለኝ

ነትንና ቁጡነትን ማስወገድን ያመለክታል። ከዚህም ባሻገር መቻቻል አቋምን አለዘበ ስምምነት ላይ ለመድረስ ዝግጁ መሆንን፣ አንዱ የሌላውን ስሜት እና አመለካከት ለመረዳት መሞከርን፣ ሁለቱም ወገኖች ድርቅ ካለ ክርክርና መወነጃጃል ርቀው በጋራ የሚረከቡት ስምምነት ላይ ለመድረስ የሚረዱ መፍትሔዎችን ለማፍለቅ መጣርን ወዘተ... ያካትታል።

መሰጠጃ 5

? የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1. በተሰያዩ ጊዜና ቦታ የሚፈጠሩ ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት ምን ማድረግ ይጠበቅባችኋል? ተወያዩበት።
2. መወያየት፣ መደማመጥ፣ እና መቻቻል ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት የሚጫወቱትን ሚና ምሳሌዎችን በማቅረብ ማብራሪያ ሰጡ።

1.4 የፌደራልና የክልል መንግሥታት፤

1.4.1 አንድነትና ልዩነት፤

✓ የፌዴራልና የክልል መንግሥታትን አንድነት የሚያሳዩ ጉዳዮችን ግለፁ።

አንድነት፡- የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በፌዴራል መንግሥትና በክልሎች በጋራ መዋቀሩ ዋናው የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ ነው። ሌላው አንድ የሚያደርጋቸው ነጥብ የሥልጣን አካላት አወቃቀራቸው ተመሳሳይ መሆኑ ነው። ይኸውም የፌዴራል መንግሥት የራሱ የሆነ ሕግ አውጭ፣ ሕግ አስፈጻሚና ሕግ ተርጓሚ አካላት ሲኖረው በተመሳሳይ መልኩ የክልል መንግሥታትም የራሳቸው የሆነ የሕግ አውጭ፣ የሕግ አስፈጻሚና የሕግ ተርጓሚ አካላት አላቸው።

ሌላው የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ ሁለቱም መንግሥታት የፌዴራሉን ሕገመንግሥት ማክበርና መጠበቅ ዋነኛው ተግባራቸው መሆኑ ነው።

ልዩነት፡- የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት የመመሰሰላቸውን ያህል ልዩነትም አላቸው። የመጀመሪያው ልዩነት በክልሎች የሌለ ነገር ግን በፌዴራል መንግሥት ደረጃ ከሶስቱ የሥልጣን አካላት ጋር የማይመደብ የፌዴሬሽን ምክር ቤት መኖሩ ነው። ምክር ቤቱ በሀገሪቱ

የሚገኙትን ብሔሮች፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የሚወክሉ አባላት የሚገኙበት ነው። ሌላው መሠረታዊ ልዩነት የፌዴራል መንግሥቱ ሀገር አቀፍ ጉዳዮችን (ገንዘብን፣ መከላከያ ኃይልን የውጪ ግንኙነትን ወዘተ) የሚያስፈጸም ሲሆን ክልሎች ደግሞ ራሳቸውን በራሳቸው የማስተዳደር ሥልጣን አላቸው።

ጠላጠሟ 6

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያይባቸው።**
1. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገሰጫዎች ምንድን ናቸው?
 2. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት ልዩነት መገሰጫዎች ምን ምን ናቸው?

1.4.2 የጋራ ሥልጣን፣

✓ የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት የጋራ ሥልጣን ናቸው ብላችሁ የምትገምቱትን ጥቀሱ።

በፌዴራል መንግሥት እና በክልል መንግሥታት መካከል የሥልጣን ክፍፍል ቢኖርም የጋራ ሥልጣንም አላቸው። በዚህም መሠረት የፌዴራል መንግሥትና የክልል መንግሥታት በሕገመንግሥቱ በምዕራፍ 11 አንቀጽ 98 መሠረት የሚከተሉት የጋራ ሥልጣን አላቸው፡-

1. የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በጋራ በሚያቋቋሟቸው የልማት ድርጅቶች ላይ የንግድ ትርፍ ግብር፣ የሥራ ግብር፣ የሽያጭና የኤክሳይስ ታክስ በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።
2. በድርጅቶች የንግድ ትርፍ ላይ እና በባለ አክሲዮኖች የትርፍ ድርሻ ላይ ግብርና የሽያጭ ታክስ በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።
3. በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች ላይ የገቢ ግብርና የሮያሊቲ ክፍያዎች በጋራ ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ።

ጠላጠሟ 7

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. የፌዴራልና የክልል መንግሥታት የጋራ ሥልጣኖችን ዘርዘሩ።
 2. እነዚህ ሥልጣኖች የፌዴራልና የክልል መንግሥታት የጋራ የሆኑት ስምንድነው? ተወያይቦት።

1.4.3 የከተማ አስተዳደሮች ዋና ዋና ተግባራት፣

✓ ተጠሪነታቸው ለፌዴራል መንግሥት የሆኑ ሁለቱ የከተማ አስተዳደሮች አነማን ናቸው?

የፌዴራል መንግሥትን ከመሠረቱት ዘጠኙ የክልል መንግሥታት በተጨማሪ ሁለት የከተማ አስተዳደሮች አሉ። እነሱም የአዲስ አበባና የድሬዳዋ ከተማ አስተዳደሮች ናቸው። ሁለቱም የከተማ አስተዳደሮች የሚያከናውኗቸው በርካታ ተግባራት አሏቸው። የከተማ አስተዳደሮቹ ዋና ዋና ተግባራት (በአዋጅ ቁጥር 87/1999 ዓ.ም የአዲስ አበባ ቻርተር ዓዋጅ እና አዋጅ ቁጥር 416/1996 ዓ.ም የድሬዳዋ ቻርተር ዓዋጅ ላይ እንደተገለጸው) የሚከተሉት ናቸው፡-

- ሀ. በተሰጧቸው የገቢ ምንጮች ዙሪያ ግብርና ቀረጥ የመጣልና የመሰብሰብ፣
- ለ. የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ልማት ፕሮግራሞችን የማቀድና የማስፈጸም፣
- ሐ. የራሳቸውን በጀት የማጽደቅና የማስተዳደር እንዲሁም ከሀገር ውስጥ ምንጮች የመበደር፣
- መ. በከተማዎቹ አስተዳደር ክልል ውስጥ የሚገኘውን መሬትና የተፈጥሮ ሀብት የማስተዳደር፣
- ሠ. የከተማዎቹን ሕዝብ ሠላምና ፀጥታ ለማስጠበቅ የሚያስችል የፖሊስ ኃይል የማቋቋም፣
- ረ. የከተማዎቹን አስተዳደር መንግሥታዊ መሥሪያቤቶችና ተቋሞች እንዲሁም የልማት ድርጅቶች የማቋቋምና ሥልጣንና ተግባራቸውን የመወሰን፣
- ሰ. የከተማዎቹን አስተዳደር ሠራተኞች አስተዳደርና የሥራ ሁኔታ የመወሰን፣
- ሸ. በሥልጣናቸው ክልል ሥር በሚገኙ ጉዳዮች ላይ ደንቦችና መመሪያዎችን የማውጣትና የማስፈጸም፣
- ቀ. ከውጭ ሀገራት እህት ከተሞች ጋር ቴክኒካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ባሕላዊ የፕሮፎኮል ስምምነቶችን ማድረግ፣
- በ. ከፌዴራል መንግሥት አካላትና ተቋማት እንዲሁም ከሀገሪቱ ክልላዊ መንግሥታት ጋር ቀጥታ ግንኙነት መመሥረትና ስምምነት ማድረግ።

ጠላጠሟ 8

- የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።**
1. ከከተማዎች አስተዳደር ዋና ዋና ተግባራት ውስጥ አምስቱን ዘርዘሩ።
 2. የዘረዘራችኋቸው የከተማዎች አስተዳደር ተግባራት ከክልል መንግሥታት ተግባራት ጋር የሚመሳሰሉበትን እና የሚለያዩበትን ነጥብ በመለየት ተወያይቦት።

1.5 የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት፤

1.5.1 ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት፤

ሥዕል 1.5 ኢትዮጵያ ከተለያዩ የዓለም ሀገራት ጋር መልካም ግንኙነት አላት

- ✓ ከላይ ያለውን ካርታ በማየት ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር በምን በምን ጉዳዮች ላይ ግንኙነት ልታደርግ እንደምትችል ጥቀሱ።

ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት ረጅም ዘመን ያስቆጠረ ነው። እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር በ1945 የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ሲቋቋም መሥራች ከነበሩት ሀገራት መካከል አንዷ ኢትዮጵያ ነበረች። በአሁኑ ጊዜ ደግሞ ይህ ግንኙነት በመጠናከር ላይ ነው። ለምሳሌ ያህል የመካከለኛው ምሥራቅ፣ የእሲያ፣ የአውሮፓና የአሜሪካ ባለሀብቶች በኢትዮጵያ በተፈጠሩት ምቹ የኢንቨስትመንት አማራጮች በመጠቀም በሀገሪቱ ውስጥ በርካታ የልማት ተግባራትን እያካሄዱ ነው።

የእሲያ ሀገራትን በተመለከተ ከህንድ፣ ከቻይና እና ከጃፓን ጋር ያለው የትብብር እንቅስቃሴ አበረታች ነው። ከምስራቅና ደቡብ ምስራቅ እስያ ሀገራት ጋር ያለውን ግንኙነት የማጠናከሩ ጉዳይ የንግድና የኢንቨስትመንት ተግባራትን የማስፋትና የማጠናከር ጉዳይ ስለሆነ ትኩረት ተሰጥቶታል። በአጠቃላይ ኢትዮጵያ ከአለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታዋንና ልማቷን ለማፋጠን በመደጋገፍ ላይ የተመሠረተ ትብብር በማድረግ ላይ ትገኛለች።

መሰረታዊ ግ

- ?** የሚከተሉት ጥያቄዎች መልሱ።
1. ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ውስጥ የሰቀ ግንኙነት ያላት አየትኞቹ ሀገራት ጋር ነው?
 2. ኢትዮጵያ ከጠቀሳችኋቸው የዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት በምን ደረጃ ላይ ይገኛል? ምሳሌዎች በማቅረብ አስረዱ።

1.5.2 ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት የምታገኘው ጥቅም፤

✓ ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር በምታደር ርገው ግንኙነት ምን ጥቅም ታገኛለች?

የኢትዮጵያ አንዱ የውጭ ግንኙነት ፖሊሲ ዓላማ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን በማጠናከር ፈጣን ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ነው። ለዚህም ዋነኛ ምክንያቱ የሀገሪቱ የውጭ ግንኙነት መገሻም መድረሻም ልማትና ዲሞክራሲን እውን ማድረግ ነው። ለልማትና ለዲሞክራሲ እውን መሆን የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ሲባል የገበያ፣ የኢንቨስትመንት፣ የብድር፣ የዕርዳታ እና የቴክኒክ ድጋፍ ለማግኘትና ለመጠቀም ይረዳል።

ከዚህ አንጻር ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት የውጭ ግንኙነት ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል ሰፊ የገበያ ዕድል፣ ኢንቨስትመንትና ቴክኒካዊ ድጋፍ ለማግኘት ይጠቅማታል። እንደዚሁም ዲሞክራሲን ለማስፈን የዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ተቋሞችን ለመፍጠርና ለማጠናከር የሚረዳ ሰፊ የቴክኒክና የፋይናንስ ድጋፍ ለማግኘትም ያስችላል።

መሰረታዊ 10

- ?** በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።
1. ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት በምታገኛቸው ጥቅሞች ላይ ተወያዩ።
 2. በቡድን በቡድን በመሆን የተለያዩ የዓለም ሀገራትን በመውሰድ ኢትዮጵያ ከነዚህ ሀገራት ጋር ግንኙነት በማድረግ ያገኛቸውን ጥቅም በከፍተኛ ውስጥ አቅርቡ።

የምዕራፍ ማጠቃለያ

የዲሞክራሲ ሥርዓት የዜጎች ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሔሮች፣ የብሔረሰቦች እና የሕዝቦች የእኩልነት መብት የሚከበርበት ሥርዓት ነው። የግንባታው ሂደት የዲሞክራሲ ሥርዓት እንዲሠፍንና እንዲዳብር የሚረዱ ዲሞክራሲያዊ ዜጎችን ስመፍጠር እና የዲሞክራሲ ባህልን ለማዳበር የሚያገዙ ወሳኝ ተግባሮችን ማከናወንን የሚጠይቅ ነው። የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ በጥቅሉ ዲሞክራሲያዊ ዜጋን በመፍጠር እና የዲሞክራሲ ባህልን በማዳበር ለሀገርና ለሕዝብ የሚበጅ እና የሚስማማ አስተዳደር ማስፈን ነው።

የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች የሕግ የበላይነት መስፈን፣ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር፣ የሕዝቦች መፈቃቀድ መኖርና ሃሳብን በነፃ የመግለጫ መብቶች የእኩልነት፣ በራስ ቋንቋ የመጠቀም፣ የመምረጥና የመመረጥ መብቶች መከበር ናቸው።

የሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶችን ለማስፈን የሚያስችሉ መንግሥታዊ እና መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት መኖር አስፈላጊ ነው። መንግሥታዊ የሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ፍርድ ቤቶች፣ ፖሊስ፣ እምባ ጠባቂ ተቋም፣ ሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን፣ የሥነምግባርና ፀረ-መሰናኛ ኮሚሽን፣ እና በመንግሥት ደዘታ ሥር የሚገኙ መገናኛ ብዙሃን ናቸው። መንግሥታዊ ያልሆኑ ዲሞክራሲያዊ ተቋማት ደግሞ አስም አቀፍ እና ሀገር በቀጠ ሲቪክ ማህበራት፣ እንዲሁም በግል ደዘታ ሥር ያሉ መገናኛ ብዙሃኖች ናቸው።

ልዩነቶችን ወይም አስመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ መሠረታዊ ነገሮች ውይይት፣ በውይይት ወቅት መደማመጥ እና መቻቻል ናቸው።

የፌዴራልና የክልል መንግሥታት አንድነት መገለጫ አንዱ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በፌደራል መንግሥትና በክልሎች በጋራ መዋቀሩ ነው። ሲላው ሁለቱም የራሳቸው የሆነ ሕግ አውጭ፣ ሕግ አስፈጻሚና ሕግ ተርጓሚ አካላት ያላቸው መሆኑ ሲሆን በተጨማሪም የሁለቱም ዋነኛ ሥልጣን ከሆኑት ውስጥ ሕገመንግሥቱን መጠበቅና መከላከል መሆኑ አንድነታቸውን ያሳያል።

ልዩነታቸው ደግሞ የማዕከላዊ መንግሥት ሥልጣን ሀገር አቀፍ ጉዳዮችን (ገንዘብን፣ መከላከያ ሃይልን፣ የውጭ ግንኙነትን) የሚመለከት ሲሆን የክልሎች ሥልጣን በዋነኛነት ራሳቸውን ማስተዳደርን የሚመለከት ነው።

የጋራ ሥልጣናቸው ደግሞ የፌዴራል መንግሥትና ክልሎች በጋራ በሚያቋቁሟቸው የልማት ድርጅቶች እና በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች፣ የንግድ ትርፍ ግብር፣ የሥራ ግብር፣ የአድራሻ የኢኮኖሚ ታክስ፣ የገቢ ግብርና የሮዶሲቲ ክፍያዎች በጋራ መጣልና መሰብሰብ ነው።

የከተማ አስተዳደሮች ዋና ዋና ተግባራት በተሰጧቸው የገቢ ምንጮች ዙሪያ ግብርና ቀረጥ መጣልና መሰብሰብ፣ በከተማዎች አስተዳደር ክልል ውስጥ የሚገኘውን መሬትና የተፈጥሮ ሀብት ማስተዳደር፣ የሕዝቡን ሰላምና ፀጥታ ለማስጠበቅ የሚያስችል የፖሊስ ኃይል ማቋቋም፣ በሥልጣናቸው ክልል ሥር በሚገኙ ጉዳዮች ላይ ደንቦችና መመሪያዎችን ማውጣትና ማስፈጸም፣ ከውጭ ሀገራት ከተሞች ጋር ቴክኒካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ባሕላዊ የፕሮፕሎን ስምምነቶችን መፈራረም ናቸው።

ኢትዮጵያ ከተለያዩ የዓለም ሀገራት ጋር ያላት ግንኙነት በመጠናከር ላይ ነው። ኢትዮጵያ ከዓለም ሀገራት ጋር ባላት ግንኙነት ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችል ሰፊ የገበያ ዕድል፣ የልማት እንቅስቃሴዋን የሚያገዝ፣ ዲሞክራሲያዊ ሥርዓቱን ለማግለጫና ለማስፈን የዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ተቋሞችን ለመፍጠርና ለማጠናከር የሚረዱ የብድርና የርዳታ እንዲሁም ቴክኒካዊ ድጋፍ ለማግኘት እንድትችል ረድቷታል። በአጠቃላይ የኢትዮጵያ የውጭ ግንኙነት የሀገሪቱን ዲሞክራሲያዊ ስርዓት በማጠናከርና ፈጣን ልማትን በማረጋገጥ ረገድ ጥሩ ውጤት እያስገኘ በመሄድ ላይ ነው።

የምዕራፍ ቁጥር ቃላት

የፕሮቶኮል ስምምነት፣ በሀገር መካከል የሚደረግ የትምህርት፣ የባህል፣ የኢኮኖሚ ስምምነት፣ ውስታ፣ ውል።
 የፖለቲካ ፓርቲ፣ የተለያዩ የኅብረተሰብ ክፍሎች በአንድነት ተሰባስበው ነፃነትን፣ ወይም ማህበራዊና ኢኮኖሚ ፕቅማፕቅሞችን ለማስጠበቅና ለዚህም እንዲረዱ በነፃ ውድድር የመንግሥት ሥልጣን ለመያዝ የሚያቋቋም ደርጅት ነው።
 የሮዎሲቲ ክፍያዎች፣ አንድ ደራሲ (የመጻፍ፣ የመዘቃ፣ የቅርፃቅርጫ ወዘተ) ለአዘጋጃቸው የሥራ ውጤቶች በተሸጡ ወይም እንደገና በቀረቡ ቁጥር የሚከፈለው ክፍያ።

© MOE, FDR Ethnic
 Not to be republished

የምዕራፍ የክስሳ ጥያቄዎች

ቀጥሎ የቀረቡትን የክለሳ ጥያቄዎች በደብተራችሁ ላይ ገልብጣችሁ ሥሩ።

I የሚከተሉት ዓረፍት ነገሮች ትክክል ከሆኑ «አውነት» ስህተት ከሆኑ «ሀሰት» በማለት መልሱ።

1. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ዲሞክራሲያዊ ዜጋን መፍጠር እና የዴሞክራሲ ባህልን ማዳበር ነው።
2. የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች የሕዝቦች መፈቃቀድና የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ናቸው።
3. ሰብዓዊ መብት ኮሚሽን ከሌላው ከማንኛውም የመብቶች አስከባሪ ተቋማት በግንባር ቀደምትነት የሕግን የበላይነትን የሚያስከብር ተቋም ነው።
4. አትዮጵያ ከሌሎች የዓለም ሀገራት ጋር የምታደርገው ሰላማዊ ግንኙነት ለልማትና ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ የሚያስፈልጋትን ማንኛውንም ድጋፍ ለማግኘት ጠቅሟታል።
5. በከፍተኛ የማዕድን ሥራዎችና በማንኛቸውም የፔትሮሊየምና የጋዝ ሥራዎች ላይ የገቢ ግብርና የርዳሊቲ ክፍያዎች መጣል የፌደራል መንግሥት ሥልጣን ነው።

II በ “ለ” ሥር የተዘረዘሩትን በ “ሀ” ሥር ካሉት ጋር አዛምዱ።

ሀ	ሰ
1. ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ሳይሸራረፉ እንዲከበሩ የሚሠራ ተቋም፤	ሀ) መገኛኛ ብዙኃን ።
2. ሕጎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ከዜጎች ሰብዓዊ መብቶች ጋር የማይቃረኑ መሆናቸውን የሚያረጋግጥ ተቋም፤	ለ) የእምባ ጠባቂ ተቋም።
3. በሕግ የተደነገጉ የዜጎች መብቶች እና ጥቅሞች በአስፈጻሚው አካላት መከበራቸውን የሚከታተል ተቋም፤	ሐ) ሲቪክ ማኅበራት።
4. ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና የሕዝብ ተሳትፎን ለማጎልበት የሚሠራ ተቋም፤	መ) የሰብዓዊ መብቶች ኮሚሽን።
5. ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ ለሕዝቡ የሚያቀርብ ተቋም፤	ሠ) የፌደራል የሥነ ምግባርና ፀረ መብረት ኮሚሽን።
	ረ) ፖሊስ።

III ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ለዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ ዋናው መሠረት ለሕግ የበላይነት መገዛት መርህ ነው የሚባልበት ምክንያት ምንድነው?
 - ሀ) መርሁ ሥልጣን በዴሞክራሲያዊ መንገድ ብቻ እንዲያዝ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - ለ) መርሁ የዜጎች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - ሐ) የብሔር፣ የብሔረሰቦችና የሕዝቦች የእኩልነት መብቶች እንዲከበሩ ዋስትና ስለሚሰጥ፤
 - መ) ሁሉም መልስ ነው።
2. ከሚከተሉት ውስጥ የዴሞክራሲያዊ ዜጋ ባህሪ ያልሆነው የቱ ነው?
 - ሀ) የዜጎችን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች ጠንቅቆ ያውቃል፤
 - ለ) ልዩነቶች የዴሞክራሲ መሠረቶች መሆናቸውን አያምንም፤
 - ሐ) የዜጎችን ዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች በሚገባ ያከብራል፤ ያስከብራል፤
 - መ) መልሱ አልተሰጠም።

3. የዴሞክራሲ ባህል ዳብሯል ለማለት የሚቻለው መቼ ነው?

- ሀ) ልዩነቶችን እና የሌሎችን ሃሳብና አመለካከቶችን ማክበርና መቀበል ሲቻል፤
- ለ) አለመግባባቶችን በሰላማዊ ውይይትና በመተማመን መፍታት ሲቻል፤
- ሐ) በውይይት ሊፈቱ የማይችሉ ግጭቶች ሲያጋጥሙ ለዳኝነት ማቅረብና የብዙሃኑን ውሳኔ በፀጋ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ ሲቻል፤
- መ) ሁሉም መልስ ነው።

IV የሚከተሉትን ባዶ ቦታዎች በትክክለኛ ቃል ወይም ሀረግ ሙሉ።

1. ከመንግሥት አደረጃጀት ውጭ ያሉ ንቁና ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎች በራስ ተነሳሽነት የሚያቋቋሟቸው ተቋማት _____ ተብለው ይጠራሉ።
2. በመንግሥት መሥሪያ ቤቶች በኩል ጉዳት ደርሶብናል በማለት ቅሬታ የሚያቀርቡ ግለሰቦችን አቤቱታ እየመረመረ ውሳኔዎችን የሚሰጥ መብት አስከባሪ ተቋም _____ ይባላል።
3. ልዩነቶችን ወይም አለመግባባቶችን በሰላም ለመፍታት የሚያስፈልጉ ሦስቱ መሠረታዊ ነገሮች _____ ፣ _____ እና _____ ናቸው።

V የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባጭሩ መልሱ።

1. ከዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባታ መሠረቶች ውስጥ ሦስቱን ጥቅሱና እያንዳንዳቸው መሠረት መሆናቸውን የሚያሳይ ማስረጃ አቅርቡ።
2. ለሰብዓዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ከሚሠሩ ተቋማት ውስጥ ቢያንስ ሁለቱን በመጥቀስ ዓላማቸውን ግለፁ።
3. የፌደራል መንግሥትንና የክልል መንግሥታትን አንድነትና ልዩነት አብራሩ።

